

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Fecr Yayınları: 307

DÜNYADA ALİ ŞERİATİ
İslami Uyanışta Ali Şeriatî'nin Rolü

Eserin Özgün Adı

(Şerietü der Cihan, Neqş-é Doktor Elî Şerietü der Bidârgerî-yé İslamî)

Prof. Dr. Hamid AHMEDÎ

Çeviren

Yasin DEMİRKIRAN

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt

ŞAFAK MATBAACILIK
İvedik O.S.B. Matbaacılar Sitesi 1515. Sk. No: 53
Yenimahalle/ANKARA • Tel: 0312. 229 57 84
(Sertifika No: 16104)

1. Baskı: 1998 (Ekin Yayınları)

2. Baskı: Eylül 2019

ISBN: 978-605-7570-43-7

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

DÜNYADA ALİ ŞERİATİ

İslami Uyanışta Dr. Ali Şeriatî'nin Rolü

Prof. Dr. Hamid AHMEDİ

Çeviren: Yasin DEMİRKIRAN

Ankara 2019

Prof. Dr. Hamid AHMEDİ: Halen Tahran Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi profesörlerinden olup akademik kariyerini sırasıyla Tahran Üniversitesi Siyasal Bilgiler ve Ottawa-Carleton Üniversitesi Siyasal Bilimler bölümlerinde tamamlamıştır. Prof. Dr. Hamid Ahmedî “Modern İran Siyasi Tarihi Uzmanı” olarak ünlenmiştir. En önemli eserleri arasında: “*Political Management of Ethnic Crisis*” (2017), “*The Great Game in West Asia*” (2017) ve “*India and Iran: An Assessment of Contemporary Relations- Iranian Foreign Policy Towards India*” (2011), adlı kitaplarından söz edilebilir. Yine Prof. Dr. Hâmid Ahmedî'nin ulusal ve uluslararası hakemli dergilerde yayımlanmış; “*Turkey-Iran Relations 1979-2004: Revolution, Ideology, War, Coups and Geopolitics.*” (2005), “*The Politics of Ethnic Nationalism in the Middle East and Iran*” (1995), “*Iran and the Arab Spring: Why Havent Iranians Followed the Arabs in Waging Revolution?*” (2013), “*Applying the Balance of Power Theory in Explaining the Failure of the Iranian Constitutional Revolution*” (2014) ve “*The Impact of Syrian Crisis on Iran-Turkey Relations*” (2014) gibi çok sayıda makalesi vardır.

Yasin DEMİRKIRAN: Siyasi Tarih ve Uluslararası İlişkiler Uzmanı/Uzman Dilbilimci. Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, Ortadoğu Siyasi Tarihi ve Uluslararası İlişkileri “Yüksek Lisans” (İran ve Türkiye’de Göç ve Güvenlik Politikaları); İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doğu Dilleri ve Edebiyatları Fars Dili ve Edebiyatı “Yüksek Lisans” (İran ve Afgan Göç Edebiyatı) mezunudur. “*Minimum ve Maksimum Din*” (Dr. Abdülkerim Sürüş), “*İslam’da Siyaset Teorisi*” (Prof. Dr. Ebulfazl İzzeti), “*Kuran’ın Nüzul Süreci*” ve “*Adım Adım Vahiy*” (Mühendis Mehdi Bazergan) gibi çok sayıda eserin çevirmenidir. İyi derecede Farsça, İngilizce, Arapça ve Osmanlıca bilmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ-----	7
BİR HAYATIN ÖZETİ / Gh. A.T -----	15
Paris Üniversitesi'nde -----	26
İran'a Dönüş-----	31
Düşünce ve Eserleri -----	33
DR. ALİ ŞERİATİ'NİN YAŞAMI ve DÜŞÜNCELERİ / Prof. Dr. A.H.H.	
<i>ABİDİ</i> -----	41
Gençlik Dönemi -----	44
Sosyo-Politik Faaliyetleri -----	45
İkinci Zindan-----	48
Hüseyiniye-i İrşâd Kurumu ve Üçüncü Tutuklanış-----	50
Hicret-----	52
İdeolojik Savaş -----	56
İslami Boyut -----	68
ŞERİATİ: İRAN İNKILABININ İDEOLOĞU / Prof. Dr. Abdülaziz	
<i>SACHEDINA</i> -----	75
Şeriatî'de İnsan ve Toplum -----	78
Şeriatî ve Dinî Önderlik -----	91
ŞİA'NIN DEVRİMÇİ DÜŞÜNÜRÜ ŞERİATİ / Prof. Dr. Yann	
<i>RICHARD</i> -----	103
ŞERİATİ'NİN SOSYAL DÜŞÜNÇESİ / Prof. Dr. Şahruh AHAVİ -----	119
Varlığın Kaynağı-----	123
Bilgi Teorisi-----	126
Tarih Felsefesi-----	128
Politik Toplum ve İktidar -----	135
Eleştiri-----	142
SAMED BEHRENGİ, CELAL AL AHMED ve DR. ALİ ŞERİATİ'NİN	
BAKIŞ AÇISIYLA İRAN'DA BATICILIK / Prof. Dr. Brad HANSON ----	149
Samed Behrengî, Amerikancılık ve Burjuvazinin Eleştirisi-----	152
Celal Al Ahmed, Garbzedelik ve Dinin Rolünün	
Yeniden İncelenmesi -----	164
Ali Şeriatî'de Şii Uyanış ve Marksizm'in Yadsınması-----	175

ŞERİATİ: İRAN'DA İSLAMİ RADİKALİZMİN ÖĞRETMENİ / Prof. Dr. Hamid İNAYET-----187

BİR İDEOLOJİ OLARAK İSLAM: ALİ ŞERİATİ'NİN DÜŞÜNCELERİ / Prof. Dr. Hamid ALGAR-----199
Bir İdeoloji Olarak İslam -----200
Soru ve Cevaplar -----214

DR. ŞERİATİ ve “ÖZE DÖNÜŞ” TEORİSİ / Prof. Dr. İbrahim Düsüki ŞİTA-----231

DEVİRİMİN ÖĞRETMENİ ALİ ŞERİATİ / *Suruş İRFÂNÎ* -----243
Fransa Yılları -----247
İran'a Dönüş -----249
Peygamber Metodolojisi -----251
İdeolojik Sorumluluk ve Toplumsal Eylem-----257

EBU'L-A'LA MEVDUDÎ ve DR. ALİ ŞERİATİ'NİN MİRASI / Merryl Wyn DAVIES-----259

ÇAĞDAŞ İRAN POLİTİKASINDA ŞİA: DR. ALİ ŞERİATİ'NİN ROLÜ / Mangol Bayat PHILIP-----277

ALİ ŞERİATİ'NİN ESERLERİNDE BİR SİMGE OLARAK “FATİMA” / Marcia K. HERMANSEN-----295

ALİ ŞERİATİ: İSLAM DEVİRİMİNİN FRANTZ FANON'U / Ervand ABRAHAMIAN-----307

ÖZGÜRLÜKÇÜ HAREKETLERİN ŞEHİDİ: ŞERİATİ / Münir ŞEFİK-- 323

DÜNYA BASININDA ŞERİATİ -----327
ŞERİATİ ve MARKSİZM / Ervand ABRAHAMIAN-----329
ŞERİATİ ve İSLAMİ HÜKÜMET / Prof. Dr. Yann RICHARD-----335
RADİKAL ŞİİLERİN İDEOLOJİK İLHAM KAYNAĞI-----339
ŞERİATİ, İRAN DEVİRİMİ'NİN VOLTAİRE'İ -----343
BÜYÜK İSLAMBİLİMCİ, ARAŞTIRMACI ŞEHİT-----345

ŞERİATİ ve AFRİKA -----347
GAMBİYA ÖZGÜRLÜK HAREKETİNİN MESAJI-----349
ERİTRE ÖZGÜRLÜK CEPHESİ'NİN MESAJI -----352

ÖN SÖZ

“Ali Şeriatî, çağdaş İran’da hem öğretmen, hem hatip, hem de teorisyen olarak, İslam dünyasının hiçbir yerinde başka hiçbir Müslüman düşünürün sahip olamadığı etkinliğiyle, İslami uyanışın en sevgili ve en cesur tebliğcisi olmuştur”.

Dr. Hâmid İnâyet¹

İster ideolojik açıdan, ister İslami direniş dalgasının yayılması açısından olsun, İslami hayattaki yenilenme, 1980’li yılların siyasi-sosyal fenomenlerinin en önemlilerinden birine dönüşmüştür. İran’da İslam devriminin gerçekleşmesi ve bu inkılabın şah rejimini devirmede başarıya ulaşması, hiç şüphesiz çağdaş dönemde İslami hayatın tecdit olgusunun temel faktörlerinden biri olmuştur. İran’daki İslam devriminin önemi, yalnızca “İranlı oluşu” boyutundan kaynaklanmamaktadır. Belki bundan daha da önemlisi, inkılabın başarısının Müslüman ülkelerdeki İslami aktivitelerin ziyadesiyle artmasına neden olmasıdır. Bununla beraber, söz konusu devrimin gerçekleşmesi, 1980’li yıllarda radikal İslami grupların ortaya çıkışına ve güçlenmesine de sebebiyet vermiştir. Çünkü özellikle Arap dünyasındaki İslami grupların genç üye ve taraftarları, eski İslami grupların (İhvân-ı Müslimin ve bu örgütün başka Arap ülkelerinde bulunan şubelerinin vs.) muhâfazakâr politikalarını takip etmenin, İslami düşünce yararına temel gelişim ve değişimleri gerçekleştiremeyeceğinin; İran’da Müslümanların başarısının, “Müslümanların hegemon rejimlerle olan mücâdelelerinde, direnişçi ve devrimci

¹ Hamid İnayet, *Çağdaş İslami Siyasi Düşünce*, Çev.: Bahaüddin Hürremşahi, Tahran, Harezmi Yayınları, 1984.

bir yol takip etmeleri gerektiğinin bir göstergesi olduğu” sonucuna varmışlardır. Mısır, Tunus, Lübnan, Cezayir, Irak, Suudi Arabistan ve Fars körfezindeki diğer Arap  lkelerinde bulunan radikal İslami grup ve toplulukların ortaya  ıkışı, İran İslam devriminin bu nüfuzuyla da ilintilidir.

Son tahlilde, İslami yeniden diriliş dalgası, araştırmacılar, oryantalistler ve İslam bilimcilerin bu fenomene-g r ng ye- daha fazla  zen göstermelerine sebep oldu. Bu bağlamda batılı devletler ve sosyalist blok rejimleri, İslami yeniden canlanış fenomenini yaratan faktörleri tanımaya  alıştırlar. Bu durum söz konusu olgu çerçevesinde yüzlerce kitap ve binlerce makalenin yazılmasına neden oldu. Anılan araştırmacıların, İran devriminin tarihsel sürecini ve dünyadaki İslami k tenciliği incelemekle birlikte, yeniden İslami dirilişi arzusundaki bu hareketin önemli teorisyenlerine de çok özel bir ilgi gösterdikleri açıktır. Bu fenomenin ortaya çıkışı veya İran’daki İslam devriminin gerçekleşmesi hakkında yazılan eserler, bu durumu oluşturan ideolojik faktör ve dinamiklere yoğunlaşmışlardır. Bu düzlemde İslami düşünür ve teorisyenlerin rolünün her Őeyden daha büyük bir ilgiye mazhar olduğu aşık rdır.

İran İslam Devrimi ve  ağdaş İslami hayatın yenilenmesi ( zellikle Şia’da) ya da İslami k tencilik hakkında yazılmış olan eserlerin çoğunda, Őehid *Dr. Ali Őerati*, devrimin ve gençler ile aydınlar arasında İslami dalganın yayılmasının en büyük ideolojik faktör ve muharriklerinden biri olarak anılmıştır. Bugün batılı veya  c nc  dünyadan, İranlı olmayan araştırmacı ve İslambilimcilerin, *Őerati*’yi İran’da İslam’ın en önemli devrimci ideologlarından ve  ağdaş İslami radikalizmin en seçkin düşünür ve tebliğcilerinden biri saymaları boşuna olmasa gerektir. *Őerati*’nin İslami uyanış bağlamında ve İslam’ın İranlı gençler arasında etkin ve ilerici bir ideoloji ünvanıyla gündeme gelmesi konusundaki aktif rolü, hiç kimseye nasip olmamıştır. Başka bir açıdan da *Őerati*, g -

nümüz dünyasında İslami yenilenme konusundaki en büyük düşünür ve tebliğcilerden biri olmuştur.

Hasan el-Benna, *Seyyid Kutub*, *Ebu'l-A'la Mevdudi* ve diğer bazı şahsiyetlerden, yirminci asrın ikinci yarısında yaşayan en önemli Müslüman teorisyen ve pratisyenler olarak söz edilmiştir. *Hasan el-Benna*, Arap dünyasındaki İslami eylem ve düşüncelerin öğretmeni ve İhvân-ı Müslimin teşkilatının kurucusu idi. *Seyyid Kutub* da, *Hasan el-Benna*'dan sonra, direnişçi İslam'ın önemli ideologlarından ve metodist düşünürlerinden biri olarak ortaya çıkmış; eserleri (özellikle “*Yoldaki İşaretler*” adlı kitabı) Mısır, diğer Arap ülkeleri ve İslam dünyasının genelinde, radikal İslamcı grupların yapılarak şekillenmesine çok köklü bir katkıda bulunmuştur. Başka bir açıdan Pakistan'dan *Ebu'l-A'la Mevdudi* de çoğu kimseye göre, 20. asrın *Hasan el-Benna* ve *Seyyid Kutub*'tan sonraki en önemli İslam düşünürüdür. Çünkü onun eserleri de, İslam dünyasında eşsiz bir ilgiye mazhar olmuş ve çağdaş İslami hareketle alakalı gruplar, onu kendi ideologlarından biri saymışlardır.

1970'li yıllara dek *Hasan el-Benna*, *Seyyid Kutub*, *Muhammed Kutub*, *Ebu'l-A'la Mevdudi* ve benzeri gibi şahsiyetler, İslami tecdidin baş metodist öğretmenleri ve düşünürleri olarak tanınıyorlardı. Ancak, batı dünyası ve üçüncü dünya, İran'daki İslami uyanış ve tecdit hareketlerine, bu hareketin rehber ve önderlerine ilgi göstermediler. Çünkü İran'daki İslami faaliyetlerin maruz kaldığı baskılar ve de İranlı mütefekkirlerin düşünce ve eserlerinin yabancı dillerde (Arapça ve Latin dilleri) yayımlanmamış olması, batılı ve üçüncü dünyadan İslambilimci ve araştırmacıların bu olguya kayıtsız kalmalarına neden oluyordu. Fakat, İran'da İslami devrimin gerçekleşmesi mevcut durumu değiştirdi. İslami uyanış ve bunda *Ali Şeriatî* ve İranlı diğer kimi düşünür ve alimlerin rolleri, anılan araştırmacıların dikkatlerini celbetti. İşte bu dönemden sonra söz konusu araştırmacıların çoğunluğu, *Ali Şeriatî*'yi tartışmasız çağdaş İslami diriliş hareket ve tecdidi-

nin en etkili, en aktif ve en derin düşünürlerinden biri sayarak bunu onaylamıŐlardır. *Ali Őerati*'nin eserleri, *Hasan el-Benna*, *Seyyid Kutub*, *Mevdudi* ve İranlı olmayan diğer İslami düşünürlerin düşünce ve eserleriyle kıyaslandığında, bunlardan daha zengin, daha analitik ve daha derindir. Ayrıca *Őerati*, İslam toplumunun ve ağımız Müslüman gençliğinin batılı ideolojilerin (oğunlukla kapitalizm ve marksizm) kültürel-siyasi hegemonyasıyla yüzleŐmesi ve savaŐması için arzulayıp istediklerini, bu kimselerin hepsinden daha iyi idr k etti. Kültürel emperyalizm ve batı medeniyetinin iŐa edilmesi, İslami kimliğin kazandırılması, İslam'ın geliŐmeci ve devrimci düşüncelerinin tanıtılması yolunda büyük çabalar gösterdi. Gerçekte *Őerati*, İslam'ın farklı boyutlarına ve bununla birlikte batının kültür ve medeniyetine olan derinlikli ilmi vuk fiyetiyle, yabancı kültürel-politik tahakküme karŐı koyma ve İslam'ı tanıtma konusunda analitik çözümler sunarak, bu bağlamda birçok ünlü düŐünürden çok daha baŐarılı oldu.

Hasan el-Benna hayattayken, daha çok Mısır'daki İhvân-ı Müslimin'in kurulması ve siyasi faaliyetlerle meŐgul olduğundan, batının kültürel hegemonyasının boyutlarını açıklamak ve İslami ideolojinin derin-köklü mirasını tanıtmakla daha az uđraŐabilmiŐti. İslami uyanış yolunda önemli ileler çekmiŐ olan *Seyyid Kutub* da, onun ardı sıra, İslami ideoloji çerçevesinde yazmış olduğu sayılı birkaç eserin dıŐında bir Őey bırakmadı. *Seyyid Kutub*'un en önemli kitabı, yani "*Yoldaki İŞaretler*" de aslında, daha çok cahili toplum ve İslami  lkeler üstünde tahakküm sahibi olan rejimlerin anlatılmasıyla ilgilidir. İslami düşünce ve kültürün ihyası ve yaygınlaŐmasıyla ilgili takdire Őayan uđraŐılarda bulunan *Ebu'l-A'la Mevdudi*'nin düŐüncelerinde de, yeni ve  zg n Şeyler oldukça azdır. Ayrıca onun batı uygarlık ve kültürü hakkındaki bilgisi, çıkarım ve eleŐtirileri o denli derinlikli değildir.

Őerati ise özgün, araştırmacı ve aksiyoner bir düşünür olup batının kültürel hegemonyası, bununla mücadele ve İslami mesajın farklı boyutlarının açıklanması yolunda

Şeriatî'nin sunmuş olduğu İslami çözüm yolları son derece özgün ve etkilidir. Onun konferans ve yazılarında söz edilmeye değer konuların çokluğu ve yine bunların görmüş olduğu yaygın ve büyük ilgi, bu iddiayı en güzel şekilde desteklemektedir. O halde Şeriatî ile diğer İranlı Müslüman düşünür ve alimler, İslam dünyasında, diğer İslami mütefekkirlerden niçin daha az tanındılar? Bu realitenin birkaç nedeni bulunmaktadır. Bu nedenlerden ilki, Farsça'nın İran (ve de Afganistan) ile sınırlı oluşudur. Bu durum, İranlı düşünürlerin fikirlerinin, diğer Müslüman düşünürlerin fikirlerinin aksine, okuyucular tarafından daha az bilinmesine sebebiyet vermiştir. İslam dünyasında, Arap dilinin yaygınlık ve önemini göz önüne alırsak, *Hasan el-Benna*, *Seyyid Kutub* ve *Mevdudi* gibi şahsiyetlerin niçin bu denli büyük bir şöhrete kavuştuklarını anlarız. Bu önerme, diğer İranlı fikir adamları, şairler ve edebiyatçıların, kendi Arap meslektaşlarının durumuyla olan mukayeselerinde de geçerlidir. İran'da uluslararası politik ve edebi sahneleri değiştirebilecek çok sayıda özgün ve seçkin araştırmacı, şair ve yazar var olagelmıştır. Ancak, Farsça'nın bir veya iki ülkeyle sınırlı oluşu, onları bu imtiyazdan mahrum bırakmaktadır. Öte yandan normal ve vasat kimi Arap siyasetçi, yazar ve şairin ise bölgesel ve evrensel bir şöhrete kavuşabildikleri görülmektedir. Zira günümüzde Arap dili, uluslararası temel dillerden birine dönüşmüştür. Buna ilaveten, anılan kimselerin eserleri ve düşüncelerinin yayılması için farklı Arap ülkeleri ve kuruluşlarının sağladıkları hibe ve yardımlar da unutulmamalıdır.

Şeriatî'nin İslam dünyasında daha az tanınmasının en önemli sebeplerinden biri de, Arap ülkelerine hâkim olan rejimlerden çoğunun, kendi toplumlarında bu İranlı düşünürün eser ve düşüncelerinin yayılmasını açıkça önlemeleri ve Şeriatî'nin eserlerinin basım ve dağıtımının Arap ülkelerinin çoğunda yasaklanması esprisinde gizlidir. Bütün bu imkânsızlıklara rağmen, İslam dünyası ve batı, modern İslami uyanış ve İran İslam Devrimi'nde, *Ali Şeriatî*'nin rolünün önemi

ni kavrayabilmiŐtir. Őerati'nin eserlerinin, dünyanın birçok diline (İngilizce, Arapça, Fransızca, Almanca, Japonca, İtalyanca, Türkçe vbg.) tercüme edilmesi ve onun Őahsiyet ve düşünceleri hakkında birçok kitap ve makalelerin yazılması bu iddiamızı doğrulamaktadır. Mısır'da Őerati'nin " ze Dönüş" adlı kitabının Arapça'ya tercümesinin ("*el-Avdet  ile'z-Zat*") gördüğü büyük ilgi, mevcut durumda Müslüman aydın ve gençlerin kendilerine yabancı ideolojik ve kültürel sultaya karŐı koymaktan aciz, ideolojik bir boŐlukla yüz yüze olduklarını; artık *Hasan el-Benna*, *Mevdudi* ve *Seyyid Kutub*'un yazılarının, anılan kesimlerin arzularını karŐılamaya k fi gelmediğinin bir göstergesi olmuştur.

Gerçekten de İslambilimciler, doğubilimciler ve İran tarihi uzmanlarının ilgi ve dikkatlerini, İranlı araŐtırmacılar ve düşünürlerin pek azı, Őerati gibi çekebilmiŐtir. Bu gibi kim-seler tarafından, gerek doğrudan gerekse de İran ve İslam ile ilgili kitapların içinde olsun; Őerati ve Őerati'nin d Ő ncele-rinin tanıtılması yönünde yayımlanmış çok sayıda makalele-rin yanı sıra Őerati'nin İslami uyanış ve İran İslam devrimin-deki rolü de baŐı baŐına bir akademik araŐtırma ve kitap konusu olmuştur. *Ali Őerati* hakkında, çok farklı dillerde bir hayli yazının yazılmıŐ olduğu da tartışma götürmez gerçeklerdendir.

Bu kitapta; yerli ve yabancı araŐtırmacılar ile İranbilim-cilerin, Őerati ve onun  ađdaŐ İslami uyanıŐtaki rolü  er eve-sindeki görüŐleri toplanarak, okuyuculara sunulmuştur. Ancak, yabancı araŐtırmacılar veya yurt dıŐında bulunan İranlı araŐtırmacılar tarafından, Őerati hakkında yazılmıŐ tüm eserlere ulaŐmanın o denli kolay bir iŐ olmadığı da açıktır. Bunun için, doğrudan ilgili yazıların basım yeri, tarihi ve kaynakları hakkında bilgi toplanması ilk adım sayıldı. Bu hedefe ulaŐmak için, İran İslam Devrimi ve  ađdaŐ dönemdeki İslami uyanış çerçevesinde yayımlanmış olan kitap ve eserler, batıda veya Müslüman  lkelerde İslami düŐünceyle ilgili neŐ-

redilmiş süreli yayınlar araştırılıp, incelendi ve makalelerin yayım yeri, tarih ve kaynakları belirlendi.

Sonraki aşamadaki güçlük ise, yukarıda anılan metinlerin elde edilmeydi. Ancak yayınların tarih, kaynak ve basım yerlerinin belirlenmiş olması, yukarıdaki güçlüğü nisbeten azalttı. Makalelerden çoğuna ulaşma, ülke içindeki kütüphanelerimize başvuru ile mümkün olabilirken; bu makalelerden bir kısmına da neşriyat ve kitapların basıldıkları yerlerle iletişime geçerek ulaşabildik ve bunları tercüme ettik. Bunlardan, *Prof. Hâmid Algar* ve *Dr. Hâmid İnâyet*'in Şeriatî hakkındaki düşünceleri önceden, kitaplarıyla birlikte Farsça'ya çevrilmişti. (Bu kitabın Farsça orijinal metninde) *Ali Şeriatî*'nin çeşitli dillere çevrilmiş olan eserlerinin adları derlenerek kitabın sonunda sunulmuştur. Şüphesiz bu liste kâmil değildir ve *Şeriatî*'nin dünya çapında tercüme edilen bütün eserlerinden haberdâr olmamız oldukça güçtür. Elinizdeki bu kitabın derlenmesi iki yılı buldu.

Burada şu birkaç önemli hususun belirtilmesi de zorunluluk arz etmektedir: Bunlardan ilki, bu kitapta adı geçen makalelerden çoğunun yazarının, İranlı olmadığına göz önünde bulundurulması gerektiğidir. Çünkü bu araştırmacılarından az da olsa bir kısmının yazılarında, *Şeriatî*'nin düşünceleri, İslami meseleler ve İran hakkında derin ve esaslı bir bilgiye sahip olmamaları dolayısıyla kimi hatalı çıkarımlar veya yüzeysel değerlendirmelerin gözlenmesi mümkün olabilir. *Şeriatî* hakkında bu türden bazı görüşlerin de bu kitapta yer almasının, anılan kanaatlerin bütünüyle kabulü anlamına gelmediği açıktır.

Bu makalelerde yazarlar, doğrudan *Şeriatî* hakkında olumlu veya olumsuz birtakım şeyler yazmış ve bazen de onun kimi düşünce ve yazılarını eleştirmişlerdir. Bütün bu görüşlerin bir araya getirilmesi, *Şeriatî* hakkında aşırı sevgi veya kinden uzak, yaratıcı bir tartışma zemini oluşturmayı amaçlamaktadır. Aslında bir araştırmacının görev ve sorumluluğu da, toplumların fikri gelişim veya hayatlarında önemli

rol oynamıŐ siyasi veya ideolojik Şahsiyetlerin rolünü bu tür tutuculuklardan kaçınarak ortaya koymasıdır. Bütün bunlarla beraber bazı yazarların; Őerati'nin toplumsal ve akidevi konumu bağlamında, kimi hatalı iktibaslarda bulunmaları da oldukça ilginçti. Anılan yanlışlıkların düzeltilmesi için ilgili alıntılardan bazısına Őerati'nin o konulardaki düşünce ve üslubuna ait bir takım dipnotlar düŐülmüŐtür.

Bu kitaptaki yazarlardan çoğu, Őerati'nin görüŐ ve düŐüncelerini incelerken onun yaŐamına ve siyasi faaliyetlerine de kimi değinilerde bulunmuŐlardır. Yazarlar, Őerati'nin yaŐamını irdelerken, birçok yerde kendi özgün görüŐ ve yorumlarını da sunduklarından dolayı ilk bakıŐta tekrar gibi görünen bazı benzer bölümleri çıkarmaktan kaçındık. Bu yüzden okuyucular, Őerati'nin biyografisiyle ilgili bölümlerde doğal olarak birtakım tekrarlarla karŐılaŐabilirler. Her makalenin baŐında, yazarın konuyu iŐleyiŐ tarzının ve makalenin öneminin anlaŐılmasına yararlı olabilecek Şekilde, makalenin yazarına, yazarın özgeçmiŐine, eserine ve eviri metninin kaynağına kısa bir değinide bulunulmuŐtur.

Sonuç itibariyle Őerati'nin Őehadetinin 10. yild n m nde (2019 itibariyle 42. yild n m ), bu derlemenin, İslami düŐüncenin ihyası yolundaki o büyük uyarıcının hizmet ve uėraŐlarının takdiri açısından küçük bir katkıda bulunmasını umuyoruz. Bizleri, bu kitabın derlenmesi ve hazırlanması konusunda teŐvik edip bu konuda yardımlarını esirgemeyen kardeŐ ve dostlarımıza teŐekkür ediyoruz.

*Hamid Ahmedi
MeŐhed, Ekim 1987*